

עודכן ב- 30/04/2010 02:33

עוצם עין אחת | דווקא היא, הגדולה מכולם

מאת עוזי צור

טל מצליח - "הקונספט הלך לטייל", אוצרת אפרת לבני, מוזיאון תל-אביב לאמנות

דווקא היא, הפרושה, היושבת בכפר עזה, הרחק מן ההמון הסואן ומשאון העיר, הרחק מן השיח של בצלאל והמדרשה, דווקא טל מצליח היא הגדולה מכולם והמוזיאון על כל אוצרותיו מתגמד לעומתה. כמו ילדה דחוייה שהפכה את האחר שבה לזהב טהור, והיא עדיין ילדה דחוייה, נאמנה לאותה אחרות בה ובאחרים. מאז תערוכתה "עכשיו תזרקו אותי לכלבים" בגלריה בית העם באמצע שנות התשעים, שבה הפכה את פגמי הגוף לשירה מתוקה, ציוריה מתריסים ומתחננים על נפשם בעת ובעונה אחת. אכן, הקונספט הלך לטיול בעולמה, ומה שנותר הם מרקמים תאיים של חרדה ושמחה, שמלים ודימויים רוחשים בהם באחדות שאין כדוגמתה עם נבכי הנפש פנימה. לעתים מתחשרת סופה בארוקית של זהב וחושך, ולעתים אלה מין קדושים כמו ביזנטיים.

אפשר לחוש שזאת תערוכה שנאצרה לאט, מתוך אהבה והיכרות עמוקה בין האוצרת אפרת לבני לטל מצליח. האוצרת נמנעת בתבונה מקו רצוף, ומקבצת את העבודות בלי לגדוש יתר על המידה (כפי שקורה לא אחת במוזיאון תל-אביב), בתת-קבוצות של מוטיבים מהותיים. לבני מדגישה את איכותו הנוקדנית של מעטה הגוף-הציור - תרבויות מרהיבות של תאים בריאים ונגועים, את האופן שבו האופל מפעפע בקשקשי הצבעוניות העשירה. לעתים מצליח קרובה למאיר פיצ'חדזה, לאופל שהיה בבסיס ציוריו. פיצ'חדזה היה חבר נפש שלה, ואחרי מותו התערוכה היא גם יד לזכרו.

החדר של מצליח בכפר עזה, בתצלומיו של אברהם חי, נדמה למערת אלדין דחוסה, שכולם חומר גלם לציוריה - רקע, נושא, טקסטורה, תכשיטים. אפילו שרשרת הפרחים של נערות הוואי, שזרגים זעירים משתלשלים ממנה, המופיעה בציורים, קיימת במציאות. אינטנסיביות פרטנית מקיפה אותה וממלאת את כל הריקנות הקיומית. כפר עזה נדמה ברישום מ-1995 למחנה ריכוז כפרי, בלי פתח כלשהו. הקומפוזיציה של מצליח נטולת הייררכיה ומתקיימת באופן שווה על ה בד, פושה גם במסגרת.

"ללא כותרת, 2008" הוא האיקוני ביותר מבין ציוריה העכשוויים. זה דיוקן עצמי, שבו היא יושבת בכותונת לילה קיצית בחדרה שלה הקם לתחייה, רוחש חיים: מניפות צבעוניות מחורזות בשרשראות אינסופיות של מלים, להבות אש, פרחי בשר ופרחי מים, קני סוף מחודדים כחרבות, מעין קלעים של תפאורת תיאטרון הזויה. הכל מקיף אותה כקומפוזיציה של חלום או סיוט, והרחישה התאית הזאת מפוררת את גשמיותה של הדמות למין תעתוע שאין כמוהו בתולדות האמנות. מצליח מחוררת הכל, כאותם פגמים בעורה. בקרקעית הציור, בין רגליה, מודבק בפלסטר, המתחדד בשלמותו על הרטט של קיומה, פין בשרני, מאותם פינים הזוקפים את ראשם שוב ושוב בציוריה של מצליח, כמין צעצוע נחשק ומיותר לחלוטין, מין פרי מוזר ואקזוטי השם ללעג את הגבריות המאצ'ואיסטית כולה. כאן, בציור הזה, הפין מצא את מקומו הטבעי, שוכן במפשעתה, מצחיק אך גם מעורר רחמים. זה ציור מופת, החותר נגד המופת, מהדיוקנים העצמיים הכי מרגשים שראיתי מעודי.

"ללא כותרת, 2009" הוא דיוקן עצמי חפוי ראש, שיש בו מהגופניות של אגון שילה. אך סגפנותו היתה כאן לחושניות מרהיבה, פספיס אוריינטלי של שברי שיש שחור ולבן. ראשה

החפוי הוא מקלעת צפופה ואפלה של דם ומלים ירוקות. לגופה מכנסיים קצרים, שעל החגורה שלהם נכתב בוורוד: "הלכתי לעזה וחזרתי הלכתי לעזה וחזרתי..." במכפלת הדקיקה למטה נכתב "מה זה הדבר הזה מה..." - מתייחס אולי למסכת ראש הפיל-הפין. ב"ללא כותרת 2008" נהפך נוף המדבר לשמיכת טלאים של צהובים, חרדלים, אפורים וחומים תחומים בקו מתאר שחור. ביניהם ניצבות ממטרות מבד מפוספס, היורות בלי הרף מים וזרעים לאדמת המדבר השחונה. גבוה מעל עומדת אתון, קשורה בבלונים, השלכה משועשעת של האני. ב"ללא כותרת 2008", הפין המתנפח בצבעי הסוואה מציור אחר היה לראש נחש מפלצתי, עשוי קשקשים של חושך ואור כסוף, מתנפח גם הוא, מותח את ראשו מעל זרמים תת-קרקעיים של מלים שחורות-צבעוניות, אוררות, שאת קווי השבר ביניהן מנסים לאחות פלסטרים. מקרוב מתגלה שזה מין עדי שבטבורו פות נשי.

"ללא כותרת 2006-2007": קישוטים משכו תמיד את לבה של מצליח, כסדרות הנפלאות "קישוטים לעצמי" ו"קישוטים ליום יום". בציור הבשל הזה היו הקישוטים לערוגות של שפע, כחזיון משיאו של הפופ. הכל מכוסה ברקמה ובציורי גוף עד שלא נשארה נקודה חשופה אחת. מכל ערוגה מגיחה צללית שחורה של חיה - נחש, תנין, דג-אקדח - זוג ידיים מתחננות על חייהן. ב"ללא כותרת 2009" הקישוטיים היתה לקרנבל מחושב של טירוף חושים. פינוקיו שאפו הוא זין זקור, ודמות נשית זערורית משופדת בחודו, מרחף שוב ושוב מעל עצי ארז הלבנון המושלגים. מסוקים מפוספסים כזברות פלסטיניות בדרך לעזה שבדמיון, ואנשי חמאס כחולים גולשים בגלשני שמים רקומים, בין הרים וענני גן עדן ורדרדים-סגולים ותימרות עשן.

הקטלוג המלווה את התערוכה ראוי לאמנית גדולה כמצליח, מבין ומדגיש את המרקם הייחודי של יצירתה. המעצב מגן חלוץ בחר להציג את הציור השלם, ואחריו, על כל כפולת העמודים הבאה, מוצג פרט מוגדל מתוך העבודה - והפרטים הם המלאכים והשדים של נשמת היצירה הזאת.

גדולתה של מצליח מתעצמת עוד יותר כנגד התערוכות האחרות המוצגות במוזיאון, בראש וראשונה המחוות המונומנטאליות בציורים העצומים העכשוויים של תמר גטר, שעם הגדולה ועם השנים התרוקנו מתוכן ממשי ומרגש, והדימוי נותר בהם חלול. התמהיל של שכליות גבוהה והמונומטאליות מעקר את נשמת הציורים, ומשפיע רטרואקטיבית גם על יצירתה המוקדמת, החושנית והצנועה יותר. גדולתה של מצליח מאפילה גם על התערוכה של מלני דניאל, המציגה ציור המאוהב בעצמו, בוירטואוזיות הרעה של עשייתו, ציור קרוב קירבה רבה מדי לציור של פיטר דויג הסקוטי, שאצלו לפעמים משהו באמת מתקלקל.

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©

סגור חלון